

Миливој Ненин
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет

ЋУДИ ОТМЕНЕ ГОСПЕ

ПРЕПИСКА СРЕТЕНА МАРИЋА СА ЖИВОРАДОМ СТОЈКОВИЋЕМ

Апстракт: *У овом раду се говори о пријатељској и радној преписци између Сретена Марића и Живорада Стојковића.*

Кључне речи: *Сретен Марић, Живорад Стојковић, европски роман, Српска књижевна задруга, књига.*

Сретен Марић (1903–1992), есејист, филозоф, преводац, књижевни критичар, историчар, професор, био је сигурно једна од најинтересантнијих личности наше културе. За Марића је Светозар Петровић написао да је немачког образовања, француске културе и енглеског типа мишљења. Сам Марић пак за себе је говорио да је српски сељак.

Пишући о Сретену Марићу у једном дужем тексту („Мисао Сретена Марића о српској књижевности”, у књизи *Ствари које су прошле*, Нови Сад, 2003), поредио сам, по супротности, Марка Ристића и Сретена Марића. Били су готово исписници (Ристић је рођен 1902. године), међутим, кад Ристић заврши свој стваралачки опус и кад се окрене прештампавању својих текстова, Марић ће тек тада објавити своју прву књигу на српском језику! По томе је Марић, како је то рекао Светозар Петровић, чудо у српској књижевности.

Живорад Стојковић (1922–1997), есејист и књижевни критичар, у време преписке са Сретеном Марићем био је секретар Српске књижевне задруге. О степену пријатељства између њих двојице сведочи нам ова преписка, али и податак из књиге Радована Поповића *Прича о Сретену Марићу* (Нови Сад, 1996), из којег сазнајемо да је Сретен Марић, када је долазио у Београд на петнаестак дана, одседао или код Добрице Ћосића или код Живорада Стојковића.

Миливој Ненин

I

Sreten Marić
62, rue St Louis en l'Île
Paris 4c
Francuska

Књижевном отсеку
Српске књижевне задруге
Београд

Желео бих да у следећем редовном колу Српске књижевне задруге изиђе једна збирка мојих есеја, одабраних тако да у извесном смислу чине целину. Сви би обрађивали исту тему: проблематику романа. У обзир би дошли следећи радови: *Свифт* (у штампи као увод у изабрана дела Свифта, издање „Нолит“: један одломак тог есеја изишао је у париском часопису „Сritique“, август–септембар 1956 год.; други у београдском „Делу“, мај 1957 год.); *Стендалова естетика* (објављена као предговор изабраним странама Стендала о „Уметности и уметницима“, издање „Културе“, 1957); *Бука и поамама*, студија о Фокнеру („Дело“, јануар–фебруар, 1956); *Доживљај прошлости у романима Далића и Ђосића* (на француском у „Сritique“, мај 1957); *Метафизички роман*, студија о савременом „авангардистичком[“] роману у Француској (ускоро излази у „Делу“ и у „Сritique“). Томе бих додао за Задругино издање један уводни есеј о *Роману на Западу од 18-ог века до данас*.

Већ публиковани есеји изишли би без осетнијих измена, осим есеја о Свифту, коме намеравам да допишем једно поглавље и да прерадим поглавље о „Борби између древних и модерних“. Цела књига би износила око 250 – 270 страница Задругиног формата.

Сматрао бих за част да ова књига изиђе у издању Задруге, за чије ме сиво плаво коло везују тако далеке и битне успомене.

У Паризу
28 октобра 1958

С поштовањем
СМарић

Драги мој Жико,
Шаљем ти понуду за Књижевни одсек. Надам се да је срочена по правилима. Српске текстове имаш. Ако је потребно да пошљем и онај један француски, послаћу.

Буди отмене госпе

Молим те издејствуј да ми се одговори одмах шта сте решили, да бих могао на време отпочети редакцију. Исто тако нека ми одговоре и за друге предлоге, о којима је била реч са *Војом*. Ја већ превођуцкам Монтења. За оно што не би примила Задруга ја бих већ сада тражио друге издаваче, мада би ми било жао, јер ти знаш колико сам ја везан за Задругу, за чијег ме члана ниси уписао!). Потсећам те да се ради о следећим књигама: Избор из Монтењевих есеја, са есејом о Монтењу, Естетска теорија романтичара (избор из њихових дела), и XVIII и XX век у колекцији коју је замислио Воја. Све са предговорима.

Желео бих на све ово што скорији одговор, јер се надам да ћу ускоро бити ослобођен већине других обавеза и располагати временом.

Кад помислим да ми је тако топло око срца кад се сетим твоје високо постављене њушке, а да ти не знам ни жену, ни кућу, ни да ли у кући имаш деце или мачка или библиотеку, мука ме хвата, нарочито кад се још присетим да сам ходао сâм по киши, до поноћи, пред полазак.

Поздрави друга Претседника и пиши
Сретен

II

17 новембар 1958

Драги Сретене,

Засада само у две речи: Воја и ја смо се поново састали због твог писма и више смо него спремни да све буде онако како смо се разговарали оно вече утроје. Само, књижевни отсек се не може састати пре краја овог месеца па ћеш према томе дотле чекати на званичан одговор Задруге. Молим те да ово уважиш.

За последње вече у Београду које си провео сам, не жалим те, иако се не светим што нисам дошао. Много си размажен и ја не волим што волим такве пријатеље.

Твој

ЖСт...

III

6 март 1959

Поштовани друже Марићу,

На првој седници Књижевног отсека који је разматрао издавачки план СКЗ у 1959 години, прочитано је ваше писмо у вези са књигом есеја о роману, коју нам предлагате за издање Српске књижевне задруге. Књижевни отсек вас моли да нам поднесете комплетан рукопис ваше књиге, јер своју одлуку о штампању Управни одбор може донети само на основу рецензије читавог и потпуно припремљеног рукописа. То је одувек било правило ове куће и ниједан изузетак досад није чињен, нити би се могао чинити. Молим вас да ово најбоље схватите.

Од есеја које сте навели у свом писму код нас се налазе само ови текстови: Ђонатан Свифт, Стендалова естетика и Метафизички роман.

Чим добијемо остале текстове, ваш рукопис ће одмах бити дат на реферате, да би Књижевни отсек могао донети своју одлуку.

С поштовањем и поздравом

Секретар

/Живорад Стојковић/

Пс. За неколико дана послаћемо вам писмо са молбом да нам за едицију Светска књижевност извршите избор есеја XX века.

IV

25 април 1960

Драги Сретене Марићу,

У овогодишњем, 53 редовном колу, Српска књижевна задруга објављује Винаверов препев „Великог завештања” Франсоа Вијона. За овакву једну књигу треба нам предговор о Вијону, и Књижевни отсек Задруге, на својој седници од 24. IV. одлучио је „да се замоли Сретен Марић за уводни есеј о Франсоа Вијону као личности и појави у француској поезији”. Овај закључак донет је са највећим поверењем у Марића као есејисту, али и са једном забринутошћу у погледу рока, с обзиром да књиге излазе из штампе почетком октобра о. г. у записнику наведен седнице, зато, даље, стоји: „Обратити се одмах писмом другу Марићу и замолити га да Задругу најхитније обавести прихвата ли сарадњу и може ли текст предговора предати најкасније до 15 јула о. г.”

Ћуди отмене госпе

Записничар овоме додаје само своју личну молбу и жељу да буде у праву што је Књижевни отсек Задруге толико уверавао да ће Сретен Марић прихватити сарадњу, а нарочито да ће нам рукопис о Вијону дати у року, ако то обећа.

С поштовањем и поздравом,

ЖСт...

П. Молим те, молим да до краја недеље добијем од тебе одговор који ће ме много обрадовати и моју упорност за ову сарадњу твоју са Задругом охрабрити. Ако је истина да у мају долазиш у Београду, онда још мирније могу спавати са мојом лепом жељом да у друштву Вион-Винавер, буде у Задругином издању Сретен Марић.

ЖС

V

Драги Жико Стојковићу.

С. К. З. је отмена госпа и зна да су њене ђуди заповести. Зато и наручује у роковима ланчане фабричке производње ствар кујунџијску, пипаву, која сате и дане не броји. Шта да ради овакав еснаф-човек какав сам ја, васпитаван у поштовању традиције и отмених госпи, него да се ђуди повинује. Пошаљи уговор на потпис.

Али, ако је Задруга госпа без приговора, задругари су обични смртни као и ја, па једва чекам да те видим у Београду и да ти кажем шта мислим о твом годишњем ћутању. Ни сав твој чувени и толико злоупотребљавани шарм, ни моја неизлечива слабост према теби, неће ти помоћи.

У Паризу

28 априла 1960

Твој СМарић

VI

16 мај 1960

Драги Сретене,

Јуче је прошао 15 мај, а Васко ми рече да ћеш ти већ тада бити у Београду. Само зато ниси добио једно велико, велико хвала од мене што ме је твој одговор обрадовао.

Миливој Ненин

Ако не долазиш скоро јави ми да ти пошаљем копију Винаверовог превода Вијона и његов поговор са коментарима. Мислим да би било добро да то видиш.

Што се тиче уговора потписаћеш га овде кад дођеш. Али, ја ћу ти га послати ако наредиш. Наши предлози ови: 19.000 динара по ауторском табаку а обим до два ауторска табака; рок – рекох ти у прошлом писму.

Волео бих да се уместо одговора појавиш овде и да уживам како ме без разлога грдиш

Твој

ЖС

VII

1 септембар 1960

Драги Сретен Марићу,

Ни слутио нисам, ни схватити не могу да од тебе још није стигао предговор о Вијону. Кукао бих наглас! Ти и знаш зашто, јер нико у Управном одбору сем мене није веровао да ћеш нам о року послати рукопис.

Не могу ти рећи у каквој се немогућој ситуацији налази читаво Задругино коло, које је у штампи, поготово Вионова књига која, преломљена, чека само предговор да би могле ући у машину.

Твоје последње писмо од пре месец и по дана одлучно је обећавало да ћеш о року предати рукопис. Молим те да ми телеграфски одговориш шаљеш или не предговор јер, понављам ти ситуација нам је таква да се хитно решење мора донети мада овог тренутка не знам какво то решење може бити кад машина чека на књигу са *твојим* предговором.

Ако верујеш, драги Сретене, у којој мери бих волео да ти нисам морао писати овакво писмо онда ће ти бити јасно и шта треба да одговориш мени и како да примиш овакву отвореност од твог

ЖС

VIII

Dragi Žiko,

Niti tražim od tebe da me izviniš za ovo moje nedostojno zakašnjenje, niti pomišljam da ćeš to učiniti. Ono je u svakom slučaju neoprostivo. Dužan sam samo

да ти објасним како је до њега дошло, тим пре што знаш да закашњавати са рукописима није мој обичај, да ја то užасно мрзим.

Просто наросто рукопис је био готов већ 25 јула – и упропашћен. Како? То ће ти моја ћерка једног дана причати али [нечитка реч]. Морао сам онда све изнова. Ти не моћеш да замислиш каква је то робља.

Ти си сигурно лјут, као што знаш бити. Очекивао сам да ћеш ми то бар написати.

Шљем ти, упркос свему, овај есеј, јер ти вероватно још треба. У том случају дај некој интелигентнијој дактилографкињи да га прекуца *о мом трошку*. По мом рачуну, рукопис ће износити 35 до 40 твојих страница. То је како си рекао.

Остављам ти потпуну слободу да исправљаш шта треба. Радовао бих се само да верујеш да ово закашњење није намерно.

Што се тиче хартије, извини за разне формате. У селу, на крај света, у коме сам, нисам нашао исте. Тек данас сам добио добру хартију, али немам куражи да још одуговлачим.

Сретен

[септембар 1960]

IX

15 септембар 1960

Драги Сретене Марићу,

Са једног пута дошао сам очајан што твог рукописа нема; са овог последњег вратио сам се више него обрадован када сам видео да се твој текст прекуцава.

Хвала ти и што си морао добијати оваква писма од мене, а богу хвала што је бар оно последње било непотребно. Ја сам чак срећан што нисам био у праву да ти напишем онако ја кажем очајничко а ти можеш рећи и непристојно писмо од мене.

Одговарам ти кратко јер ми се на столу налази први двадесетак страница твог прекуцаног рукописа, и мислим да је најважније засада да наставим читање твог есеја о Вијону.

Колико засада видим, мислим да ће бити неопходно да копију прекуцаног рукописа и сам погледаш, јер врло често морам притицати у помоћ да се која реч дешифрује.

Са много, много поздрава твој

ЖС

21 септембар 1960

Драги мој Жико,

Нисам никако рекао да је твоје писмо „непристојно”. Али само зато што је „очајничко” схватање како ниси помислио да је морало бити неког разлога мом закашњењу. Је ли ти бар сад донекле јасно колико сам се је за све ово време гризао и једио? Наравоученије: кад имаш поверења, имај га и кад је стављено у питање.

Авај! Последице се нижу у бескрај: Заишао сам и даље окапао на оном што ми више није било у програму, нисам довршио друго за шта је дошао ред, па га сад радим, опет са закашњењем. (На срећу, не тако катастрофалним.) Али због тога опет треће по реду са овогодишњег програма закашњава, и закашњавајући долази у питање: наш пут у Србију. Место да кренемо, по програму, у септембру, морао сам одгодити пут за октобар. А онда Никол од 15 октобра на даље није слободна. Испада да не можемо кренути пре половине новембра. А новембар и децембар нису месеци за шетњу колима, ни одавде до Београда, а још мање од Београда до мог села и до манастира... Видиш како се све надовезује. И све је утолико жалосније што нико од вас не долази овамо. Да си одлучнији, ти би узео своју жену за руку и бануо овамо.

Што се тиче прекуцаних рукописа, и ја мислим што и ти. Знам да нисам био у стању да краснопишем као обично. Ако би ми рукопис одмах послао, ја бих га преко ноћи прегледао и сутрадан ти га вратио. То би, *са авионом*, изнело 4 – 5 дана.

Ако те не мрзи, реци у књижари шефу антикварних куповина, кога поздравим (заборавио сам му тренутно име, но то му не мораш рећи) да задржи за мене целокупна дела Момчила Настасијевића кад наиђе на њих.

Дакле, размисли мало па крени овамо. Прошетао бих вас по Француској, а напричали бисмо се више но у Београду. А пре но кренеш, напиши ми једно љуцко *дугачко* писмо.

Твој
Сретен

P. S. Поздрави Воју!

XI

22 септембар 1960

Драги Сретене,

Шаљем ти копију прекуцаног рукописа да је прегледаш и да на назначеним местима дешифрујеш самога себе. Нарочито бих те молио да штампаним словима унесеш исправке на француским цитатима, али да не вршиш никакве накнадне исправке и допуне самог текста јер се он већ слаже, тако да у шифовима можемо унети само исправке оних грешака које су се поткрале приликом прекуцавања.

Поновна молба: најхитније што можеш врати нам оба рукописа.

Са много поздрава, твој

ЖС

XII

7 јануар 1961

Драги Сретене Марићу,

Да ли ћеш сем ове књиге добити и сепарате свог предговора знаћу тек у другој половини месеца, кад се рашчисте предногодишње гужве у штампарији, иако сам на време интервенисао да се бар 20 примерака есеја о Вијону посебно отисну.

По десети пут, ваљда; хвала ти што си овај предговор написао. И у За-
другино име.

На благајни СКЗ чека те хонорар, како ми рекоше од нешто преко 54.000 динара. Са Светом Ђурићем, кога си комплетно завео у Паризу, причао сам о теби неколико вечери. Смишљамо ти неку подвалу, тако гадну да нећеш имати куд него да стварно већ једном дођеш и останеш овде.

Разговарао сам са Младеном Лесковцем о теби поводом Вијонове књиге. О његовим идејама и предлозима за тебе, веома занимљивим, писаћу ти другом приликом. Као што видиш на тебе се овде мисли и више него што ти се о томе говори. Према томе не буну се што ти пишем само пословна писма.

Јуче ми се јавио Добрица Ђосић – и он, као и Света Ђурић говоре зашто ћутим и не пишем ти о Манасији. Ја те молим за још мало стрпљења, јер ми је обичај да о стварима јављам кад имам шта да јавим.

Са жељом да те у овој години видим и о много чему разговарамо, па и да те доведемо овде, поздравља те Твој

XIII

31 јул 61

Драги мој Жико,

Из Словеније нећу тамо, ма да се овде досађујем до зла бога и да бих дао све словеначке горе за мало разговора са неким које волим. Наравно, уз добар кајмак и чашу пива, и, ако је могуће, негде око Рудника. Али, иако бих могао бити у Београду за 6–7 сати, не смем да се макнем, јер ми је ћерка [нечитка реч] хроничну ангину, па се лечимо. Можеш мислити како је мени међу Швабама у хотелу. Не могу ни да се пентрам много по брдима, јер се мала разнежила и прилепила уз тату, а што се пејзажа тиче, ја ти нисам велики љубитељ тамно зелених измешаних са полу-тамно зеленим. Пијем кафу и тешим се да ћу бар од сутра имати удобну собу са великим столом, па ћу моћи да радим. Али ја сам одувек био убеђен да оно битно што недостаје Ничеовој филозофији, потиче отуда што је стварао у хотелским собама. Истина то су били швајцарски паласи, но ипак је најзад од хотелских соба полудио.

Био бих ти одавно писао да сам и помислити могао да си ти сада у Београду. Што се тиче оних новосадских компликација, то ме ама баш нимало не жалости. Ја сам се решио и спремио да се вратим у домовину, и то је главно. Вратићу се, па макар и за чистача јагодинских улица. А све је друго само процедура.

Зашто ми увек пишеш само карте!!!

Зашто ми ниси послао твоју Исидору!!!

Зашто си сада 600 км далеко!!!

Најзад имам кола достојна тебе и сањам да те провозам њима царском џадом до Златибора.

Ја остајем још 8 дана у Крањској гори, месту у коме се гора никад не *зазелени* и лишће никад не пожути, а онда крећем назад Никол у загрљај са надом да ћемо се ипак скоро видети.

Твој Сретен

XIV

Dragi moj Žiko,

Спремајући се за пут одједном ми је palo на pamet да ће ми у Novom Sadu dati stan tek krajem decembra ili početkom januara, a da dotle treba da stanujem kako znam. O tome uopšte nisam mislio. Pisao sam sestri i još nekima da mi potraže jednu sobu za nekoliko meseci – u *Beogradu*. Eto to pišem i tebi. Jednu sobu što

Буди отмене госпе

manje mebliranu – ja bih se pobrinuo za krevetsko rublje i za nameštaj, ali gde bi bilo moguće spremiti doručak, a eventualno i večeru s vremena na vreme. Nicole bi ostala sad sa mnom najviše jedan mesec dana, a prešla bi za stalno kad budemo dobili stan.

Pišem ti ovo, jer sam se odjednom dobro zabrinuo, ma da nemam mnogo nade da ćeš moći šta učiniti.

Ovde ničeg novog. Mi polako pakujemo. Čim bude gotov novi pasoš – Jugosloveni uvek razvlače – pokupićemo sve potrebne vize i krenuti.

Nicole je hrabra žena, ali vidim da joj se srce steže kad misli na rastanke. Pričam joj često o tebi, o Vasku i još nekim, retkim, [нечитка реч], prijateljskim osmejcima koji je tamo očekuju. To je razgali. Slao si joj preko njenog rođenog muža tolike izjave ljubavi, sad vam je dužnost i tebi i Ruži i Vuku, da joj prelaz ublažite. Ja imam i druga posla.

Zašto mi tako malo pišeš? Požuri i odgovori mi. Mi krećemo verovatno 1og oktobra.

Tvoj Sreten

[Писмо је из 1961. године. Сретен Марић је у Нови Сад дошао 13. јануара 1962. године.]

*

Воја је Војислав Ђурић, тада председник Српске књижевне задруге. Васко је Васко Попа. Света Ђурић, брат Војислава Ђурића, тада је био управник Народне библиотеке Србије.

А прву књигу на матерњем језику (*Огледи I*) Сретен Марић није објавио у Српској књижевној задрузи, већ у београдској Просвети 1963. године.

Преписку између Сретена Марића и Живорада Стојковића ми је несебично, колегијално, другарски уступио Радован Поповић.

Миливој Ненин

THE TEMPER OF NOBLE LADY.
CORRESPONDENCE BETWEEN SRETEN MARIĆ
AND ŽIVORAD STOJKOVIĆ

Summary

The paper contains the correspondence between Sreten Marić and Živorad Stojković that remains as a record of the relationship between the editor and the writer.

neninlok@yahoo.com